Published and distributed under permit (No. 761), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Jersey City, New Jersey. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXIX. ЧИСЛО 121. ДЖЕРЗИ СІТІ, Н. ДЖ., СЕРЕДА, 25-го МАЯ, 1921. — VOL. XXIX. No. 121. JERSEY CITY, N. J., WEDNESDAY, MAY 25, 1921. THREE CENTS

Властителі кораблів відкидають згоду зі страйкарами.

ВОНИ ДАЛІ СТОЯТЬ НА СТАНОВИЩИ ПРОТИ ВСЯКИХ КОМПРОМІСІВ.

НЮ ЙОРК, 23. мая. — Товариство властителів кораблів на своїх зборах, що відбулися тут учора, постановило одноголосно відкинути пропоновані секретарем (міністром) праці Дейвисом точки залагоди зі страйкуючими корабельними робітниками. Вони далі стоять проти всяких уступств страйкуючим морякам.

Зате секретареви праці удалося приєднати до свого пляну провідників робітників, хоч серед самих робітників панує настрій, противний залагоді на основі пропонованих міністром точок. Після думки Дейвиса моряки повиннії згодитися на 15 процент знижки своєї заплати, а за те обстоювати при жаданю заплати за овертайм та підписання письменного контракту на рік.

УРЯД ПОЧИНАЄ УСТУПАТИ.

Секретареви праці мало також удатися приєднати адмірала Бенсона, предсідателя американської федеральної корабельної ради. Хоч він ще не зовсім годиться на точки Дейвиса, але він все таки згодився брати участь в переговорах межи страйкуючими моряками и властителями кораблів, що мають вестися завтра у Вашінгтоні. Адмірал мав заявити, що готов на згоду, як моряки згодяться зі своєї сторони приняти поставлену ним 15-процентову знижку. Якби адмірал згодився з моряками, то се малоби великий вплив на приватних властителів американських кораблів, бо корабельна рада („шипинг борд"), на котрої чолі стоїть адмірал, має в своїм посіданю чотири семі части усіх американських кораблів. Значить, приватні властителі мусілиб піти за більшістю, хоч покищо вони заняли непримириме становище і навіть не висилають представителів на конференцію у Вашінгтоні, а лише послів до Дейвиса, щоби його повідомити, що вони не беруть участи в переговорах.

АРЕШТОВАННЄ ПРОВІДНИКІВ ЮНІЇ ВУГЛЕВИХ РОБІТНИКІВ.

ВІЛІЄМСОН, Вест Верджінія, 23. мая. — Як доносять з головної кватири генерала Дейвиса, що переводить воєнний стан, проголошений в страйковім окрузі Мінго, на цілім терені панує спокій.

Нині в полудни поліційні стейтові власти арештували Е. Д. Левендера, організатора Обєднаних Копальняних Робітників Америки, котрого союз юнії вислав на терен страйковий. Арештовано його під закидом ношення оружа. На се він відповів, що він має дозвіл від властий на ношеннє оружа (лайсенс). Поліція заявила, що проголошеннє воєнного права губернатором стейту автоматично (само собою) знесло всякі дозволи на ношеннє оружа; полісмени сказали, що він мусить іти з ними до кватири генерала Дейвиса. „Як генерал хоче мене бачити, то він може прийти до нашого уряду", — відповів Левендер. Тоді полісмени кинулися на нього, розброїли його і повели до окружної тюрми. Так як його проступок звернений не проти цивільного права, але проти проклямації губернатора, то власти можуть задержати його так довго, як довго буде обовязувати воєнне право.

Власти держуть його у вязниці і не позваляють нікому бачитися з ним. Коли до його вікна підійшов адвокат юнії майнерів, поліція його відогнала. Група юністів зібралася опісля коло вязниці; тоді поліція заявила їм, що вони нарушують проклямацію губернатора проти зібрань і силою розігнала зібраних.

ГОНЧІ ПСИ НА БОГАТО НЕ ЗДАЛИСЯ.

Гончі пси, яких поліційні власти округа Мінго уживають для вислідження виновників двох пожарів в копальнях вугля, не богато помагають поліції. Поліція накупила цілу швору гончих псів, але покищо вони показуються працьовитими лише підчас їди. Поліція каже, що виновники вміють затирати сліди за собою терпентиною та при помочи змінювання обуввя підчас утечі.

ПОЧИНАЮТЬ ВЕЛИКИЙ ПРОЦЕС ПРОТИ ЮНІЇ.

ШІКАГО, 23. мая. — Велика ласа присяжних судів постановила нині поставити в обжалованнє ряд визначних юнійних діячів за участь в змові перевозити динаміт та другі сильні вибухові матерії, яких вони хотіли вживати до ріжних беззаконних вчинків проти неприхильних юніям предприємств. Разом мають судити вісьмох людий, з котрих двох з безнесовими агентами юнії.

ЗАПОМОГА ДЛЯ УРЯДНИКА, ВИКОНУЮЧОГО ПРОГІБІЦІЮ.

ВАШІНГТОН, 23. мая. — Палата послів приняла справозданнє прогібіційного комісіонера Креймера, з котрого виходить, що робота сього урядника потерпить значно через брак фондів; йому не достає ще 200.000 долярів на удержаннє 700 урядників до кінця фінансового року. Приходилобся йому хиба відправити сих урядників. Щоби до сего не допустити, палата послів по горячій дебаті постановила визначити йому сю суму.

Щоби стати законом, ся ухвала мусить ще перейти сенат. Підчас дебати в палаті послів, і демократи і републиканці остро нападали на Креймера як на нездібного урядника; демократи питалися, чому президент Гардинг не усунув його, а републиканці відповідали питаючи, чому Вилсон не усунув його.

ФРАНЦІЯ БЕРЕ ПОЗИЧКУ В АМЕРИЦІ.

Американський банкир Дж. П. Морган оповіщає іменем свого банку, що він приготовляє оголосити в Америці позичку для Французького правительства в сумі 100 міліонів долярів. Се будуть урядові бонди, платні за 20 літ, приносячі півосьма процента.

ПОЛІЦІЙНУ СТАЦІЮ БОМБАРДУЮТЬ... ФЛЯШКИ З ДОМАШНИМ ВИНОМ.

В суботу рано нюйорська поліція сконфіскувала в одного Італійця, що колись був полісменом, 5.000 фляшок якогось алькоголічного напитку, котрий поліція називає домашним шампаном. Фляшки уставлено на поліційній стації, скриночками по 150 фляшок у кождій. Ціла стація поліційна виглядала як пивниця броварника. Та се ще найменче. Правдива біда почалася в неділю по полудни, коли напиток у фляшках розігрівся від спеки. Коло 1. години вибухла з голосним гуком одна фляшка, але поліція не звертала на се уваги, бо від часу як поліція переводить в життє закон прогібіційний, така стрілянина звичайна собі річ на поліції. Але по якімось часі стрілянина стала щораз частійша, аж наконець перемінилася в правдиве бомбардованнє. Коло 6. години вечером поліційний поручник, який сидів в комнаті, був увесь покритий склом та вибухаючим напитком. Інспектор поліції приказав перенести напиток до пивниці, де йому булоб холоднійше. Трох полісменів надягло гумові рукавиці і взялися до роботи. Але вона не була легка: часто фляшки вибухали їм в руках, обсипуючи їх склом та піною. Аж як до переношення напитку відкомендеровано цілий ряд поліції, і як кождий полісмен не брав більше фляшок як дві, держучи кожду як найдальше від лиця, вдалося сторожам безпеченства віднести напиток в безпечне місце.

КИШЕНКОВИМ ЗЛОДІЄМ В 87-ІМ РОЦІ ЖИТТЯ.

В Ню Йорку арештовано 87-літнього мущину Гарі Віліємса, відомого під іменем „декан кишенкових злодіїв". Мимо свого віку Віліємс має ще „певну руку" і не покидає свого „ремесла", котрому після рахунку поліції посвятив 54 роки свого життя. В році 1921. він ще арештуванім ним не був. Може він тепер ще бувби утік перед арештом, але він пробував щастя на фері; цілому рядови пасажирів попродали ріжні дорогоцінности. Завізвана поліція найшла постарілого в ремеслі Віліємса; коли люди виходили з порому, Віліємс замішався в саму середину товпи і нібито нехотячи піткнувся на одного пасажира, котрому очевидно від того підкнення Віліємса пропало щось з кишені. Коли уже вийшли зі стації, детективи приступили до Віліємса і кажуть: „Ми бачили тебе". „Ну, як бачили, то нема що робити крику", — каже спокійно злодій. Він пішов спокійно на поліційну стацію і просив щоби скоро видано йому вирок. Своє ремесло почав він ще в 1867. році і нині хвалиться, що сидів майже в кождім місті Америки.

ПОХОРОН ПОЛЯГЛИХ УКРАЇНСЬКИХ ГЕРОЇВ У ВИННИКАХ КОЛО ЛЬВОВА.

В суботу, 23. цвітня с. р. відбувся похорон пятнайцяти галицьких Стрільців, що полягли в осени 1918 р. під Винниками коло Львова. В похороні взяли участь відпоручники всіх українських товариств зі Львова, українські пластуни і пластунки а також др. Степан Шухевич, що власне був командантом відтинку Винники, отже й поляглих.

Спів хор львівських товариств „Боян" і „Бандурист", а ховало героїв 5 священників. Вози, на яких відпроваджено домовини поляглих, були замаєні і вкриті вінцями.

З імен похоронених звісні тільки два: Лука Семчук з Пирятина радехівського повіту, та Петро Довгий з Романова. Їх обох приїхала відпровадити родина. Решта імен поляглих невідомі.

За похоронним походом ішли польські жандарми. Проповідний говорити не було вільно. Відмовлено отже на колінах „Отченаш" і відспівано „Ще не вмерла Україна".

ЗМІНА ГРАНИЦЬ ПІДКАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ.

„Моргенцайтунг" доносить з Ужгороду: На основі певних інформацій губернатор Закарпатської України др. Жатковича, підчас його останньої присутности в Празі, одержав від міністра загр. справ д-ра Бенеша певне приреченнє, що границі Закарпатської України відповідно до бажань цього краю будуть змінені. Як відомо від довшого часу істнує спір поміж Закарпатською Україною і межуючою частю Словаччини за приділення кількох комітатів. Ці комітати прилучено в своїм часі до Словаччини. Тепер має в тім напрямі наступити зміна. Границі Закарпатської України будуть пересунені дальше на захід, а саме до Закарпатської України мають прийти судові округи комітату Унг — Собранці і Великі Капушани, які на телеграфічний розпорядок міністра Годзи прилучено 1920 р. до Словаччини.

По цій зміні границь цілий комітат Унг належати-ме до Закарпатської України, який тим способом мати-ме шість судових повітів, підчас коли досі мав їх тільки чотири. Дальше доносять, що до Закарпатської України має бути прилучений цілий земплінський комітат, як також північна часть шарошського комітату, де особливо в горах мешкають Українці. Одначе справа прилучення цього останнього комітату має бути застережена аж до порозуміння поміж праським парляментом і маючим вибратися соймом Закарпатської України. Коли ся зміна буде в цілости переведена, то Закарпатська Україна мати-ме 6 комітатів.

СМЕРТЬ ЧЕРЕЗ СПЕКУ.

Через страшну спеку, яка панувала по великих містах в неділю, богато людий померло від сонічного удару. В Ню Йорку погиб один 37-літний мущина, хоч найбільша теплота в сім місті виносила всего 85 степенів. Зате в Бостоні, де спека виносила коло 95, 13 осіб упало від спеки; з того померла одна особа. Про богато випадків через спеку доносять з Шікаго. Дивно, що в полудневих стейтах спека зовсім не була велика.

ВІСТИ З УКРАЇНИ.

Від приїзного з радянської України довідується львівська газета „Український Вістник", що маляр **Я. Струхманчук** живе в Умані; оджружився. „Дельо" **Іван Вербовий** У. С. С. живе на Поділі, по перебутому сипному тифові. **Михайло Петрицький** посол, арештований у Винниці, вивезений до „Чека" у Харкові, помер на червінку весною с. р. **Всеволод Голубович** бyв. премієр українських міністрів з Центральної Ради живе в „Чека" у Харкові. **Лизанівський** арештований в Харкові. **Чехівський** живе конфінований в Харкові. Кооператор **Березняк** помер в Харківщині, „Чека" Говорять, що ген. **Микитка** розстріляний большевиками. Поет **Мелетій Кічура** живе в Києві.

ЗАВОРУШЕННЯ В МІСТІ АЛЕКСАНДРІЇ, В АФРИЦІ.

Місцеве населеннє мститься кроваво на Европейцях.

АЛЕКСАНДРІЯ, Египет, 23. мая. — В суботу вечером повстали тут були заворушення, в яких згинуло 7 Европейців, а 72 інших було ранених.

ЛОНДОН, 23. мая. — Бюро Райтера доносить, що в неділю в часі уличних буч згинуло богато осіб. Туземці напали на Европейців і счинилась кровава борня.

Потім прибуло британське війско і обняло місто в свою контролю.

Заколот повстав наслідком того, що один Грек убив одного тубильця (Египтянина). По тім убийстві туземці стали нападати на Греків і других Европейців.

Амбулянси вганяли всю ніч, забираючи ранених до шпиталів. В деяких сторонах міста підложено огонь, а в одному окрузі міста, як кажуть, населеннє мало навіть спалити одного чоловіка живцем.

Вночі товпа вибивала вікна протягом кількох годин, а рано всі бизнеси були позамикані.

Перед приїздом британського війска Европейці зібралися в правительственних будинках, домагаючись охорони, або дозволу самим себе боронити.

Вони поздоровили війска з великим запалом.

Телеграма з міста Каіро до „Ексчендж Телеграф Компені" подає, що в Александрії лежить богато убитих людий на улицях.

Одна вістка доносить, що Египтяни облили двох Европейців нафтою і спалили їх серед улиці.

Далі сповіщають, що озброєна банда 1,500 Бедуїнів виправилась на Рамле, о 5 миль на північний схід від Александрії „взяти участь в загальній революції".

Поперетинано богато телефонічних ліній.

В місті Каіро також повстало велике розворушеннє умів, але не було жадних заколотів.

ПАПА РИМСЬКИЙ РАДИТЬ ОКІНЧИТИ КРОВАВУ БОРОТЬБУ В ІРЛЯНДІЇ.

ДАНДОЛК, Ірляндія, 21. мая. — Папа римський Венедикт XV. прислав до айриського архиепископа, кардинала Лога, лист в якому радить Айришам і Анґлійцям прийти до порозуміння, покладаючи насильну криваву боротьбу.

Він радить в листі, аби цілий айриський нарід вибрав собі одно загальне тіло, яке би посетлювало айриські трoбли.

Протест Канади проти польської окупації Галичини.

ОТТАВА, Онтеріо, Канада, 14. мая. — О. Сембратович довідується, що на просьбу домініяльних послів Мекі і Др. Блейка премієр Міен вислав на руки Ллойда Джорджа телеграму до аліянтської Найвисшої Ради в Лондоні проти польської окупації Східної Галичини з домаганнєм признания її независимости.

Нуортева арештований в Москві яко шпіон проти большевиків.

САНТЕРІ НУОРТЕВА, СЕКРЕТАР МАРТЕНСА, КОТРИЙ НЕДАВНО ПРИБУВ З НЮ ЙОРКУ ДО МОСКВИ АРЕШТОВАНИЙ ЗА ШПІОНАЖУ В КОРИСТЬ АЛІЯНТІВ. — ГРОЗИТЬ ЙОМУ СМЕРТЬ ЧЕРЕЗ РОЗСТРІЛЕННЄ.

БЕРЛІН, 23. мая. — Сантері Нуортева, бувший секретар большевицького „амбасадора" в Ню Йорку Мартенса сидить тепер в тюрмі в Москві під закидом шпіонажі проти большевиків в користь аліянтів.

Кажуть, що його велів арештувати Ленін, коли дізнався про його діяльність від американського капіталіста Вашінгтона Д. Вандерліпа.

„Чека" („чрезвичайка"), то є комісія для давлення контрреволюції) напала на мешканнє Нуортеви одного дня о 4. годині рано і найшла у нього документи, які стверджують, що він був провокатором і шпіоном на службі, аліянтів проти большевицького уряду.

Прикре положеннє на Горішньому Шлеску.

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ ПОСИЛАЄ ТУДИ СВОЇ ВІЙСКА. — З НІМЕЧЧИНИ НАПЛИВАЮТЬ НА ШЛЕСК ДОБРОВОЛЬЦІ.

ЛОНДОН, 23. мая. — Бритійське правительство постановило вислати війска на Шлеск в як найскоршому часі.

Сю постанову принято по виміні гадок в сій справі між Великою Британією і Францією. Бритійські військові частини будуть вислані для скріплення аліянтських залог на Горішньому Шлеску в найблизшій будучині. В урядовому звідомленню не подано величини військової сили, яку Англія висилає на Шлеск, але як запевняють вона має обіймати 4 батальони, імовірно тесаме війско, що вже було на Горішньому Шлеску, а яке пізнійше відіслано було до Німеччини над ріку Рен.

В суботу Німці відігнали польських повстанців 5 миль на схід.

Кореспондент лондонського „Таймса" каже, що є всякі признаки, що Німці мають до диспозиції всякі засоби правильної армії. Він додає, що Німці готовились до відплати Полякам протягом останніх двох тижнів, та що вони роблять всякі зусилля, щоби відбити від Поляків цілий Горішній Шлеск.

Він далі пише, що військові рухи Німців не виглядають гейби тільки вiдрух зі сторони шлеского німецкого населення проти польських наїзників, але яко цілком поважна зорганізована військова акція.

Кореспондент заявляє, що міжаліянтська комісія не вміла перепинити польського наїзду, а тепер має наслідки своєї безрадности.

Польські „повстанці", каже він, щораз то скріплювали свої становища і розширювали свою контролю над промисловими округами Шлеска. Кажуть, що їм вдалось відновити роботи в копальнях, фабриках і робітнях, та що тепер випирають аліянтські власти з міст, в яких вони ще досі остаються. Польські „повстанці" хотять обняти в посіданнє зелізничий шлях між Каттовіц і Гляйвіц.

Мешканці міста Бойтен і Каттовіц нарікають, що міжаліянтська комісія не може привернути спокою в їх околицях.

Кореспондент вкінці зазначує, що тепер на ділі перестала істнувати границя між Німеччиною і Шлеском, та що Німці посилають через границю жовнірів і оруже, а до Німеччини забирають польських полонених.

ФРАНЦУСЬКО-НІМЕЦЬКИЙ СПІР ІЗЗА ГОРІШНЬОГО ШЛЕСКА.

ПАРИЖ, 23. мая. — Сьогодня сполудня французький премієр Бріян закликав до себе німецкого амбасадора Маєра і вручив йому ноту, в якій переказав осторогу Німеччині, що як нахід німецьких жовнірів на Горішній Шлеск не буде задержаний, то Франція вважати-ме се причиною війни. Він також хоче, щоби Німеччина подбала о усуненнє тих німецьких війск, що вже перейшли з Німеччини на Шлеск.

Німецьке правительство заявляє, що воно не всилі сповнити домагань Франції, бо не має средств для здержання добровольців, що ідуть на Шлеск, ані не має змоги забрати їх із Шлеска. Німецьке правительство натомісць винить міжаліянтську плебісцитову комісію за анархію, яка повстала на Шлеску через впущеннє туди польських наїзників.

Одначе, як запевняють в дипломатичних кругах в Парижі, французьке правительство таким становищем до шлеської кризи зі сторони німецкого правительства не вдоволиться і буде таки далі наставати на своїх домаганнях до Німеччини.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Ситі і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

Ляхи заводять виїмковий стан в Коломиї.

До львівської української часописи „Вперед" доносять з Коломиї під датою 30. цьвітня с. р.:

В останніх часах заведено тут виїмковий стан. Улицями переходять військові патрулі з острим оружєм: задержують прохожих і жадають леґітимації. По хатах переводять ревізії, глядаючи за чужосторонніми. Вони мусять зголошуватися в команді міста і оправдувати своє перебування в місті. Селян з підміських громад не впускають до міста, якщо не мають перепустки.

Що за ціль сих заряджень, годі зрозуміти.

Не дивниця, що сі виїмкові зарядження викликують серед міського населення ріжні, прямо неймовірні коментарі, бо ніхто не знає їх властивої причини.

Чи може маємо тут до діла з якою новою провокацією?

Видно, Ляхи вже зачинають потерпати за своє панованє на чужій землі.

Петлюра замикає свої уряд. довї установи в Польщі

З Варшави доносять під датою 4. мая с. р.:

Українська Дипльоматична Місія в польській республиці переслала на руки польського міністерства заграничних справ таку заяву:

Українська Дипльоматична Місія має честь повідомити правительство польської республики у звязи з ратифікацією риського мира, що правительство У. Н. Р. поручило зложити таку заяву:

1) Зогляду на змінене політичне положенє правительство У. Н. Р. примушене також зліквідувати своє офіціяльне представництво при правительстві польської республики з днем 28. квітня с. р., а саме: дипльоматично-торговельну місію і військову ліквідаційну комісію.

2) Під опікою українського правительства на польській території є значне число українських горожан У. Н. Р., а головно біженців з України, котрі тепер мусїти-муть звернутись до польського правительства о поміч. Зваживши, що більшість їх покинула батьківщину з причин, ще нині не усунених, правительство У. Н. Р. певне, що польське правительство не лишить сього українського населення його долї, і просить і дальше дати йому захист на польській території і помогти ним матеріяльно.

Так все кінчилися „союзи" з Ляхами.

РАХУНОК БЕЗ ГОСПОДАРЯ.

Як доносить „Роста", себто Російська Телеграфічна Агенція, всеукраїнський центральний ісполнительний комітет в Харкові ратифікував (потвердив) мирний договір з Польщею.

Немовби на глум над українським народом (та над великими принціпами, котрими так часто послугуються московські большевики), той все-український комітет якраз ратифікує мировий договір, котрий відступає Полякам велику частину української землї та міліони українських людей в Галичині, Холмщині, Поліси і Подіи.

Немовби на глум, в тім ісполнительним комітеті, признаючім, що Полякам треба віддати українську територію якПольща завбільшки, та з якими 12 міліонами Українців, не засідає ні один дійсний Українець. На його чолі сидить румунсько-болгарський Жид, який в своїй нахабности навіть чваниться, що він по українськи не вміє. В його склад входять чужинці, зайди, заволоки, яких український народ на Україну не просив, які прийшли сюди з нього кров пити.

Се треба підчеркнути не лише перед нами самими, але й перед цілим світом, щоби увесь світ знав, що то не Українці віддавали українську землю та українських людий ляцькій шляхті; що се навіть не люде, нами установлені, нами вибрані. І коншахти в Ризі зробили розбишаки України без нашої згоди. І в Харкові потверджували собі ляцько-московське братанє без української згоди. Український народ на віддане Галичини, Холмщини, Поділя, Волині і Полісся не пристав. Український народ на риський договір згоди не дав. Риський договір його не обовязує, хочби не один московський комітет в Харкові, але десять таких комітетів Полякам свою згоду заявляли.

Справа державної приналежности народа Галичини, Холмщини, Волині, Поділя і Полісся се справа, яку лише той нарід може вирішити. Ніякі шенкування в Ризі ані шверґовання в Харкові йому сего права відобрати не можуть.

Український народ на протязі віків не загиб, хоч мав більше ворогів, як тепер. Не загибне він від двох ворогів, що собі взаїмно підписують дирографи на українську шкуру. Прийде час, що селянин та робітник справиться і з тим, що його добро до Варшави возив, і з тим, що добичу до Москви тащив.

ЗАПИСКИ

15. МАРТА 1917 — 15. МАРТА 1921.

Дня 15. марта, 1917, цар Микола II. підписав зреченнє престола в імени свойм і сина Алексія.

Потім розвивалась далї російська революція, аж дійшло до большевицького перевороту дня 7. падолиста, 1917. Взяло майже 8 місяців — днів 237, — поки врешті в нещасній Росії запанувала група фанатиків, прозвана большевиками.

Та група фанатиків далї проголосила себе комунистами і зачала видавати укази, декрети, якими нібито заводила комунізм в Росії.

Молоденькі студентики споміж них під проводом студента Миколи Бухаріна, що приїхав до Москви з редакції „Нового Міра" з 5-тої улиці в Ню Йорку, заложили собі ще й „3-тій інтернаціонал" для викликання комуністичної революції в цілому світі.

І так ішли дні за днями, тижні за тижнями, місяці за місяцями, а роки за роками.

Все **поглиблювано** і **поширювано** революцію і декому здавалось, що нічого більше не треба для досягнення вершка в „комуністичній Росії" як тільки перевести загальну електрифікацію Росії, якої виконаннє Ленін назначив був після поуки його знавців за три роки.

Серед того поглиблювання і мрій про електрифікацію (пляни вже давно є нарисовані) минуло 3 роки і 127 днів.

Аж прийшов день 15-го марта, 1921.

Був то день дуже сумний для так прозваної „комуністичної Росії".

Того дня був 10-тий конгрес Російської Комуністичної Партії в Москві, на якій Ленін в імени свойм і свого престолонаслідника (ще не назначеного) **підписав зреченнє комунізму.**

Якраз в четверті роковини зречення престола царем Миколою II. зрікся комунізму Микола Ленін.

По 15. марта, 1917, прийшли бурливі часи в Росії, які скінчились за 237 днів тим, що фанатики силою захопили власть, почім прийшла смерть царя.

Кілько ще днів буде царити Ленін по своєму зреченню комунізму, то відай і він самий не вгадає, хотяй певно надходячих днів вижидає вже з великою тривогою.

ЯК ЛЕНІН ЗРІКСЯ КОМУНІЗМУ?

Аби як слід представити, як Ленін зрікся комунізму, найлїпше було би подати **цілу його промову,** яку він виголосив перед згаданим 10-тим конгресом своєї Російської Комуністичної Партії. Та промова є така цікава і така знамена, що закасовує все, що Ленін писав ціле життє; що голосив весь час своєї так званої „пролетарської революції", і що балакали його товариші і платні агенти й агентки, та вкінці студентське товариство, зване „3-тій інтернаціонал".

Але ми подамо тут лиш найцікавійші виїмки. Він казав:

Ми не смієме закривати нічого. Мусимо сказати отверто, що селянство невдоволене формою зносин з нами, та що воно не хоче сеї форми, і що вона мусить бути змінена. Се факт.

Він казав, що він ошукався на цілому світі. Він сподівався світової революції, але вона не прийшла.

Тепер одинокий ратунок для большевиків через **уступки селянству і порозуміннє з ними.** Се порозумінне мусить перевести пролетарият, який держить **диктатуру** в своїх руках, з **більшостію** народу, то є селянством, яке творить 9 десятих населення.

Він предложив, щоби конгрес ухвалив:

1. Скасованнє державного розмету на селян (Кождий селянин мав лишити собі приписану урядом скількість поживи, а решту віддати большевицькому урядови).

2. Заведенне податку в поживі (кождий селянин дає урядови лише 10-ту часть свого збіжя).

3. Решта поживи остається приватною власностю кождого господаря, яку може продати урядови за рільничі машини, які він дістане із заграниці, або на торзі в місті.

4. Привернене свободи торговлі для кооператив.

Се є свобода торговлї, якої домагались кронштадські повстанці, котрих Троцький стріляв.

Свобода торговлі — се є **капіталістична** інституція, яка вимагає також **свободи продукції і праці,** котрі Ленін був покасував.

Але Ленін тепер змінився. Він назвав дурнями тих, що вірили, що Росія за три роки стане комуністичною. На се треба, каже, соток літ. А тепер каже вертатись до капіталізму.

Дословно Ленін так сказав:

Свобода виміни товарів значить — свобідна торговля, а свобідна торговля значить: поворот до капіталізму.

Далї Ленін говорив так:

Кождий з нас, хто розуміє науку Маркса, зрозуміє, що ся свобідна торговля спричинить поділ витворців товарів на дві части: **на властителів капіталу і властителів робучої сили.** Іншими словами — мати-мемо нову форму **зарібкової неволі,** котра ніколи не спадала з висот, але все виростала і розвивалась із хліборобських кляс, котрі мали в своїх руках плоди землі.

Додав ще також Ленін, що він знає, що буде кривда бідним, бо богатим оставиться більше на його власність, та що через те **богатші будуть ще далі богатіти.**

Зазначив також, що податок в натураліях (як тому 1000 літ на Руси) принесе большевикам меньше ніж дотеперішний примусовий розмет (развьорстка), коли вони купять за товари, які спроваджуть собі із заграниці.

Закінчив промову, що іншого виходу нема, отже конгрес мусить приняти його резолюцію.

ЧИ ЛЕНІНІВ ПЕРЕХОДОВИЙ СТАН ДО КОМУНІЗМУ, ЧИ ДО КАПІТАЛІЗМУ?

Конгрес Леніна вислухав і послухав. Резолюцію ухвалено.

А вже дня 23. марта с. р. Всеросійський Центральний Ісполнительний (Виконуючий) Комітет видав відозву до селян, в якій оголосив, **що Росія вертається до капіталістичних реформ** і взиває, щоб селяни більше сіяли збіжа, то матимуть більше на продаж. Відозву підписав М. Калінін, голова Ісполнительного Комітету, Ленін, голова комісарів; Сталін, Каменев, Троцький, Чічерін, Луначарський і інші.

Три місяці передше Всеросійський Зїзд Советів видав був постанову, що вся земля належить урядови, а всі селяни то урядові робітники, які мають всю надвишку збіжа віддати урядови.

А вже ось за три місяці така нагла зміна.

Ленін у своїй промові сказав, що се є **переходовий стан.** Він хотів сказати до найчервоніших комуністів, що се переходовий стан... до комунізму. Але хиба загонисті ревуни, котрі річи не розуміють, повірили в сі слова.

Інші звернули увагу на слова Леніна, що **богатші будуть ще більше богатіти** і що **капіталізм** не впав з неба, але **виріс з хліборобських кляс, котрі мали продукти на продаж.**

Отже се є переходовий стан, але — **до капіталізму.**

Ленін остаточно се сказав і зробив, що говорили соціялісти, яких Троцький стріляв.

Коли німецькі комуністи по большевицькому перевороті глузували собі з большевицьких теорій, кажучи, що **селянська Росія** не доросла до промислового комунізму, то всякі недовчені Бухаріни і меньші ще підбрехачі казали, що Ленін покаже на досвіді, що Росія, хотяй край селянський а скорше доросла до комунізму ніж Німеччина, край найвисше розвитий промислово.

І Ленін нині показав, але показав, що німецькі комуністи мали правду, а не московські стрипіхаті фантасти, котрих здавна приучено дивитись на форму, на слова, а не на зміст, значіннє, розуміннє і примінимість тих слів.

Справдилось те, що раз Ленін казав, що Росія так як рядковця—зверху дрібку червона, а в середині уся біла.

Але Москалі вірили в фантазії, аж дійсне життє мусїло їх навчити розуму.

ЯКА БУДЕ ТОРГОВЛЯ В РОСІЇ?

Ленін у своїй промові сказав, що селяни за свої продукти можуть собі купити в большевиків машини, які вони спровадять із заграниці, або товари від кооператив, або таки продати їх в місті на базарі.

Поминаємо се, як сумно нині представляється держава, котра збирає податок в натураліях, як се ще було на Руси за князя Рурика.

Бо перша річ, чи се оплатиться?

Для сього треба цілої адміністраційної машини. Треба збирати, перевозити, складати і ділити. А з того всього вийде, що є **замало,** бо Ленін се згори сказав. Значить: **ціла державна машина і всі перевозові средства будуть ужиті для збирання поживи. Ту поживу міста зїдять і ще буде й замало. Треба ще буде докупити.**

Отже цілий вислід большевицького бизнесу буде збиранне, воженне і діленне поживи, яка одначе голодови не зарадить. Аби зарадити голодови, треба ще товарів з заграниці. Треба їх купити.

За що?

За збіже ні, бо і так буде його мало! Отже — **за золото.**

Значить — золото піде заграницю, за що прийдуть товари; большевики дадуть їх селянам **за хліб. Хліб зїдять і на тім конець.**

Але і в се ще цілком не можна вірити. І се ще було би занадто рожеве, як на большевицькі відносини.

Зі згаданої промови Леніна довідуємось, що **большевики за золото не спроваджують із заграниці фабричних виробів — але хліб і уголь.** Іменно Ленін заявив, що власне тоді одержав вістку від „товариша" Лежави, що він закупив для большевиків **сотки тисяч пудів ріжних артикулів поживи в чужих краях,** які пересилаються вже з наглядною скоростю через Литву, Фінляндію і Латвію. Також сказав, що в Лондоні замовлено 18 і пів міліона пудів угля на опал до Петрограду.

Отже вже тепер большевики пройдають золото, і хто знає, чи богато лишиться на товари фабричні. А як і лишиться, то як сказав Ленін, — піде теж на хліб.

А як вже все золото пройдуть, то що потім буде?

Як Українці в Галичині будують і удержують своїми складками свої школи?

ТЕПЕР МАЮТЬ 15 ПРИВАТНИХ ГІМНАЗИЙ, 4 СЕМИНАРІ, І ПРИГОТОВНИЙ КУРС І 11 НАРОДНИХ І ВИДІЛОВИХ ШКІЛ.

Перед нами шкільний прелімінар Українського Педагогічного Товариства на рік 1920/21. Цифри там, які перед війною волосе поставили-б дубом на голові, — сотки тисячів, міліони! Та нині ми вже навчились оперувати великою табличною множення і воно нам не в дивовижу. Ми розуміємо, як тяжко приходиться нині утримати нечисленну родину, а що казати про цілу школу з сотками дітвори, з десятком сил учительських, з кабінетами, науковими орудниками, які нині коштують казочні суми. А проте робота в Педагогічнім Товаристві йде; не зупиняється; і не тільки не зупиняється, а з кождим роком поширюється силою самих вже обставин, під напором зростаючої невпинно національної самосвідомости, яка домагається **своєї рідної школи.**

І ми вже їх маємо, свої, своєю кервавою лептою здвигнені: **15 гімназий** (Яворів, Рогатин, Чортків, Долина, Городенка, Снятин, Станиславів (жіноча), Коломия (жіноча), Любачів коло Самбора, Комарно, Дрогобич, Добромиль, Глиняни, Золочів), — **4 учительські семинарі** (жіночі в Долині, Коломиї і Стрию, мужеська в Станиславові) і **1 підготовляючий матуральний кооедукаційний курс у Львові; 11народних і виділових шкіл** (у Львові: жіноча виділова ім. Шевченка, мужеська народня і виділова ім. Грінченка, жіноча народня і виділова школа ім. Короля Данила, мішана 4. клясова народня школа ім. Князя Льва, хлопяча 4-клясова народня школа ім. Шевченка; — в Перемишлі: народня і виділова школа ім. Шашкевича; — в Станиславові: народня і виділова; — Комарні народня школа, в Коломиї жіноча народня і виділова; — в Городку народня школа).

В усіх тих школах побирає в сім році науку **звиш 5.000 душ** (в гімназіях 1.318, в учит. семинарях 515, в народних і виділових школах 3.176), учило **264 учительських сил,** які побирали з початком сего шкільного року місячну платню пересічно: в гімназіях від 2.000—1.500 м., в учительських семинарях 500 м. (доходячі сили), в народних і виділових по 1.000 м. Прелімінар шкіл, уложений на рік 1920/21, виказує **загальну суму 7,578.990 м.** (гімназії 4.239.730 м., учит. семинарії 1.033.000 м., народні і виділові 2.306.260 м.). На покриттє сих видатків розпоряджає кожда школа тільки невеличкою сумою гроша, прибданого з мінімальних оплат учеників і також самого дрібного збіркою місцевого Кружка У. П. Т., що опікується даною школою. Весь остатний недобір (а на сей рік прелімінований його на квоту 4.132.286 м.) приходиться покривати Головний Управі.

А треба запримітити, що всі повисше наведені прелімінарі були зложені ще в жовтні, 1920, коли польська марка мала більшу вартість ніж тепер. Від того часу вже піднесено платню учительським силам о 50%, а після о 33% та обіцяно ще раз піднести, як-що фонди товариства на се позволять. Смішно мала платня нашого приватного учительства приневолює його шукати собі ще й бічного заняття, що, очевидно, некорисно відбивається на науці і вихованню дітвори.

Крім сього росте рівночасно і ціна всіх шкільних приборів і орудників. Тимто й недобір наших шкіл буде виносити в дійсности не 4 міліони, як тут виказано, а що найменьше 6 до 7 міліонів.

Бурси У. П. Т. істнують в сім році тільки у Львові, Перемишлі, Станиславові і Коломиї. Ізза безустанного зросту цін харчів та інших предметів Управи бурс не є всилі уложити точного прелімінара. Ізза страшенної дорожні мусїла кожда бурса відмовити многим ученикам приняття за зниженою оплатою або даром. Дівочого інститута не можна було рішучо у Львові отворити сього року, але за всяку ціну мусить він бути відкритий в найблизшій будучности.

Через два місяці кінчиться шкільний рік, а через других два розпічне У. П. Т. нову, ніч тевиннішу ще ніж досі роботу. В самім Львові заповідається прирост кляс і шкіл, а за сим йде і прирост видатків. Обі виділові школи ім. Грінченка дістануть нову третю клясу, а виділова дівоча школа ім. Шевченка з оглядів педагогічних і в приміненню до жадань шкільних властий перетворюється з новим роком на повну семиклясову школу. Товариства опіки над дітьми домагаються від У. П. Т. заснования фребелівського курсу для провідниць захоронок, а що з тим тісно лучиться, і взірцевої діточої шкільки-городня. Крім того є в проекті курс жіночого господарства при виділовій дівочій школі ім. Шевченка; плянований ще минулого року, але з ріжних причин не увійшов в життє.

Константина Малицька.

ПОДЯКА

Сердечно дякую гол. урядови У. Н. Союза за уділеннє мені запомоги в сумі 100 дол. Ваша поміч утерла мені сльози в часі празника Воскресения Христового. Дай Боже, щоби У. Н. Союз зріс у велику силу членів і щоби міг і надалі давати поміч недужим і нещасним калікам, котрі знаходяться в прикрім положенню як і я. Еще раз щиро дякую і зичу многих літ.
— **Иосиф Мадей,** член відділу 221 У. Н. С. в Шикаго, Ілл.

МОСКОВСЬКІ НАРОДНІ ПОСЛОВИЦІ.

(ЯКІ БОЛЬШЕВИКИ ЗАБУЛИ)

1. Не вдрук Масква строілас (Не відразу Москву збудовано).
2. Масква ат іскри загарелас (запалилась).
3. Не наша єда лімони, єсть іх іному (Не наша їда цитрини, їсти їх іншому).
4. В рай за волоси не тянут.
5. Не делает плате (одінне) монахом.
6. Дурак бросіт (кине) камень в воду, а десять умних его не витащат.
7. От спеху чуть не наделал смеху.
8. Кто вчера солгал (збрехав), тому севодня не паверят.
9. Не всьо творітса, што гаворітса.
10. Он із песку верйофкі вйот (Він з піску крутить мотузки).
11. Насільна міл не будеш. (Насилу милий не будеш).
12. Севодня густо, а завтра пусто.
13. Всякая віна (вина) віновата.
14. Пяніца праспітса, дурак нікагда.
15. За нічево нічево не купіш.
16. Беда не пріходіт адна.

50 ЛІТ УРОДИН ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА.

Дня 28. цвітня с. р. минуло пятьдесять літ від дня уродин нашого славного письменника-новеліста Василя Стефаника.

Уродився Стефаник 1871 р. в Русові, снятинського повіта, висшу освіту здобув на медичному відділі краківського університету. Перші його оповідання появились 1897 р. в „Праці" В. Будзиноського, а два роки пізнійше вийшла й перша його збірочка „Синя книжечка", яка зробила імя писменника популярним на цілій Україні. Дальші збірки були такі: „Камінний хрест" (1900), „Дорога" (1901 р., 2-ге вид. 1917 р.). „Моє слово" (1905). Вибір оповідань у виданню київського „Віку" появився 1905 р. в Петербурзі. Довший час потім писменник замовк і аж в часі війни появилися в друку дваа вони його оповідання. Кажуть, що в його теці є ціла нова збірка.

Оповідання Стефаника перекладано дуже часто на ріжні чужі мови. Окремі збірки перекладів вийшли по польськи (Львів, 1904). по чеськи (Прага, 1905) і по російськи (СПб. 1907).

З нагоди ювилею вислали писменникови всі українські снятинські товариства збірну адресу зі щирим поздоровленнєм.

ТЕОРІЯ ПОЛІТИКИ.

(Докінчення).

Поза тими трема головними, поступово-демократичними українськими партіями у Галичині була там ще партія клерикальна, котра звалась християнсько-суспільною або християнсько-народною. Повстала вона також около 1890. року, а провідниками її були небіщик митрополит-кардинал Сильвестер Сембратович, Олександер Барвінський та станиславівський епископ о. Хомишин. Ся партія шукала зразу на клерикально-католицькій основі порозуміння з польською шляхтою, думаючи сею дорогою здобути культурні уступки (гімназії, університет то-що) для укр. народу в Галичині. Деякі малі успіхи вона мала, але скоро й ся партія зірвала свою дружбу з польськими консерватистами та пішла в опозицію, солідарно з рештою укр. народу. Ся партія була все малочисельна та держалася в останніх літах до війни головно підпорою епископа Хомишина та пропагандою монахів Василіян, а також деяких молодших священиків, вихованих уже в клерикальнім дусі. Сільське духовенство одначе держалося — з малими виімками — вперто національ-демократичної партії. Замітне також, що львівський митрополит, Андрій граф Шептицький, не попирав сеї керикальної партії, але схилявся більше до національ-демократів. Дуже характеристичною річию було, що ся клерикальна партія саме там знаходила прихильників, де знов були радикали, що вели антипопівську агітацію, то є на Покуттю. Сі обі патії були неначе близнятами, що тримались одного і того самого грунту. Се й природне явище: антипопівська і антирелігійна агітація пхала духовенство і релігійних людий на силу в клерикальний табор та через те улекшувала роботу клерикалам.

Ось-так ми переглянули все партійне життє галицьких Українців від 1848. року аж до вибуху війни. Зачалось воно від т. зв. світоюрської партії „Головної Руської Ради" з 1848. року, що поволи в 60-их роках перемінилась у „старорускую", „обєдинительну" або москвофільську партію. В 70-их роках виступила народовська партія, що перша ясно підняла український національний стяг, а в 90-их роках зявився т. зв. радикалізм, що приніс нам соціальні кличі та поглиблення укр. політики. Перед вибухом світової війни в Галичині побіч москвофілів, називаючих себе „русско-народною партією", істнували аж чотири українські партії: національно-демократична, радикальна, соціяльно-демократична і клерикальна. Всі ті партії — з виїмком лише одних соціял-демократів, що организували український пролетарият по містах — були оперті на дрібнім та середнім селянстві. На тім селянстві опиралася „Головна Руська Рада" і „святоюрці" з 1848 та треба сказати, що вони висловлювали інтереси нашого селянства тих часів, а разом з тим і інтереси національні нашого народу в Галичині доволі вірно. Сего натомість не можна сказати про москвофільську партію, що була наскрізь реакційною (назадницькою). Соціяльні інтереси селянства не знайшли в сеї партії ніякого зрозуміння, а псзатим вся їх соціяльна і політична ідеольогія була наскрізь реакційна. Ся партія одушевлялась царським абсолютизмом, російськими реакційними покликами та виступала ворожо проти всего поступового руху, зокрема проти соціяльних змагань широких трудових мас. Вона була також противна демократії. Мимо того всего ся партія довгі часи мала за собою наші селянські маси. Походило се з політичної темноти сих мас, котрим здавалось, що російський цар прийде і визволить їх з польсько-дідичівської неволі та що ся партія „твердо" боронить віри, азбуки і мови прадідів. На отсих двох відках держала ся партія наші народні маси в своїх руках майже до перших літ двайцятого століття.

Народовці з 70-их та 80-их літ лише в малій части вирвали нарід спід впливу москвофілів, бо їх соціяльна програма була за умірквана, щоби ріжниця між демократично-ліберальними народовцями а реакційними москвофілами була відразу видна темним ще тоді народним масам. Зрештою народовці головний натиск у своїй програмі клали на національне освідомлення мас, а се також не відразу було зрозумілим для мас. А саме тодішні галицькі простонародні маси розуміли досить добре ріжницю поміж своєю національностию а ворожою їм польською — себто між „Русинами", як тоді ще говорено, а Поляками. В понятти сих мас „Русином" був кождий, хто належав до греко-католицької церкви, молився по „руськи", обходив свята після „руського" календаря та з правила говорив по „руськи" — себто по українськи; а „Поляком" був той, хто належав до „польського" (властиво: римо-католицького) костела, говорив по польськи „Ойченаш", хоч часто такий „Поляк" (латинник) говорив дома по українськи. Таке розріжнюванне обох народностий не було наскрізь вірне, але було легке, масам народним понятне та зближене до правди. Натомість наші галицькі народні маси не мали нагоди стрічатись з Москалями („русскими") і тому не могли знати, які є ріжниці між „Русином" а „Москалем". Навпаки: несвідомим або малописменним людям могло навіть здалеку здаватись, що „Русин", а „Москаль" то щось подібне. Особливо баламутила наших простих людий у Галичині подібність назви („Русини" і „руська мова", а „русскіе" і „русской язик".), подібність азбуки та подібність церковного обряду. Коли народовці намагались вияснити нашим масам ріжницю між „Русином" а „Москалем", то се приходило сим масам лише дуже тяжко зрозуміти; натомість москвофіли мали дуже облекшену пропаганду тим, що ніби-то за Збручем є „наше" „русске" царство, котре займає мало не пів світа та що те царство прийде колись визволити галицьких селян з ляцького ярма. Така програма здавалась для темних мас не лише дуже приступною, але й привабливою, бо вони ані не знали того, як Москаль гнобить Україну і народню українську мову (ту саму, що нею говорили галицькі селяни і за котру Галичани боролись з Ляхами!), ані не розуміли того, що цар, що спирається на „дворян" (шляхту), не буде чейже відбирати землі галицьким панам, щоби дати її хлопам. Натомість наука „народовців", щоби іти слідами Чехів і Словінців та через піднесення просвіти народу і через организацію читалень, крамниць, кас, банків, бурс, шкіл, соколів двигнутися з неволі і господарської нужди була тяжко приступна і не так принадлива для малосвідомих мас. З тих причин — мимо впертої, пильної та веденої найліпшими намірами праці народовців, вони лиш дуже поволи побивали москвофілів. Около року 1890. сили обох сторін були менше-більше на рівні.

(Конець).

рицї, оплювує українське імя московською червоною імперіялістичною слиною, шкодить несенню помочі старому краєви і що в ній взагалі нема що читати крім крайно тенденційних новинок. Будете видіти товаришу, що як ваша шматка не понравиться, як вона не стане попирати московського імперіялізму на Україні то піде на „бом" — кажу я. Товариш розсердився, щось бомкнув собі під носом, перейшов на праву сторону „сайдвоку" і пішов на ліво...

Не вплинуло богато часу як Мартенс виїхав з Америки, а з „Єжидневними" вже щось не тее... Українські робітники вже пізнали хто такі ті пани більшовики, що нібито заступаються за бідним народом, а вдійсности провадять такуж саму політику на Україні, як провадило старе царське правительство. Тому більшовицької шматки ні не читають ні не попирають. Правда, що деякі сеї неграмотної шматки час від часу ізддять по контрах і намовляють робітників аби читали і давали гроші на пресовий фонд, але мало є таких, що давали.

В 116 ч. з 18. мая вже читаємо: „... одинокий робітничий часопис в Злучених Державах „Укр. Щод. Вісти" знаходиться в критичнім фінансовім положенню..."

Добре знакомий.

ТЕАТРАЛЬНІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ

(В сій рубриці містимо оголошення театральних представлень, концертів і забав, не подаючи у них жодних програм, імени осіб беручих участь і без довших поклинків).

Ціна одної стрічки 10 центів.

HAZLETON, PA.

Заходом Комітету Місцевої Громади відбудеся ВЕЛИКИЙ КОНЦЕРТ в неділю, 29. мая 1921 р. в Feeleys Opera House в Hazleton, Pa. 21-22

В концерті возьмуть участ Евг. Василенко, бандурист з Київа, хор з Мікаду під дир. М. Кучера і хор з Гейзелтон під дир. Е. Василенка. Початок о годині 2-ій пополудни.

Місцева Громада.

SO. BETHLEHEM, PA.

Товариство ім. Св. Дмитрія, від. 288 У. Н. С., устроює БАЛЬ в суботу, дня 28. мая с. р., в галі Українській під ч. 325 Carbon St. (Heights). На сім балі буде пригравати гарна Укр. Бандa і також будуть подібні виграваки для дітий. Отже просимо всіх своїх членів, щоби явилися на сей баль всі як один. Котрий член не прийде, то заплатить кари $1.00, а урядник $2.00. Також просимо всіх поблизьких Українців, щоби прийшли на сей баль. За добру забаву ручить 18i21

БАЛЕВИЙ КОМІТЕТ ТОВАРИСТВА: Н. Верета, предс.; О. Періг, секр.; В. Даньчук, касієр.

ДОПИСІ

Джерзи Сіті, Н. Дж.

ДУРНЯМ НА РОЗУМ.

Заходом Гром. Комітету несення помочі старому краєви відбулося дня 17. цвітня віче в Українськім Нар. Домі (на горі міста) в Джерзи Сіті. Властиво, говорячи по правді, не було то віче, але сходини невеличкої групи Українців, які гуртуються при Українськім Народнім Домі, в ціли несення помочі старому краєви, значить: сходини цілком без якогонебудь характеру політичного.

Як звичайно завелося в послідних часах в околиці Ню Йорку, на віче прийшло кількох дурнів, які мають честь зачисляти себе до комуністичної партії, в ціли розбиття зборів. Се їм удалося зробити кілька тижнів тому, коли віче скликано до публичної галі при Ньюарк евені, де зробили, що хтіли, але значно помилилися тим разом.

Коли громадянам не стало терпцю слухати всяких глупих, півголосом киданих дотинків, перериванъ у промовах і взагалі коршемного заховування, випросили їх за помочию двох рук і одної ноги з галі Укр. Нар. Дому і то так докладно, що ci „герої" не лише опинилися за фіртою Укр. Нар. Дому, але дали ногам знати, щоби як найшвидше зникнути з очий терпеливих Українців. Очевидно, на сім справа закінчилася з дурнями, віче цілком спокійно дійшло до кінця і люди зложили свої лепти після сили і змоги, як се особно було оголошене.

Факт сей нотуємо не тому, щоби повеличатися, в якій спосіб Українці в Джерзи Сіті потраплять очищувати свої віча від всякої драні, але тому лише, щоби відобрати тим дурням всякі претенсії до геройства. Члени джерзисітського Укр. Нар. Дому є люди наскрізь поступові і толерантні, які потраплять шанувати навіть комуністичні погляди, і безперечно коли би були люди з тої партії на вічу, а хотіли забрати слово, було його дістали, але Укр. Нар. Дім не може толерувати всякої заволічі, яка не вміє заховуватися як на людий пристає і на упімнення до спокою не звертає уваги.

Таких людий не повинен наш загал толерувати ніде, і чим скорше очиститься з них, тим скорше упорядкує свої діла. На все є місце і час, але і все повинно мати свої границі, за які навіть і комуністам не вільно переходити. На сей факт звертаємо увагу большевицької газетки в Ню Йорку, щоби вона повчила своїх прихильників, як вони повинні заховуватися на публичних зборах, аби не наразити себе на неприємности, а осягнути ціль, — коли вони взагалі мають щонебудь путнього на цілі.

Костур.

—о—

МОЖНА БУЛО СПОДІВАТИСЯ.

Того дня, як американське правительство вирядило в дорогу Людвіка Мартенса, що представляв себе тут „амбасадором", я не сподівано стрінувся з давним своїм знакомим, бувшим моїм учеником курсу неграмотних, а тепер редактором „Єжидневних" в Ню Йорку і почали ми розмову. Слово по слові і дійшло аж до того, що мій товариш зачав жалуватися за Мартенсом. Не дуже він був для нас Малоросів добрий — каже товариш — бо все наказував нам приличніше писати і не паяти без причини нікого, а раз навіть викинув нашу делегацію за двері своєї амбасади, але всеж таки він наш і без него нам ніяково буде видавати...

— Що — питаю — невже се правда?

— Вам треба так як на лопаті викладати. Преці се редакційна тайна. Ті ніяково зраджувати. Товариші вже й так мене підозрівають і мають за уговця.

Між нами почалася гаряча дискусія. Мій товариш, жолобаючи лівою рукою в носі, пробував мене переконати, що „Єжедневні" орайт і, що навіть тепер як Мартенс поїхав, вони при допомозі робітників будуть печататися. Я доказував, що ні, опираючися на тім, що робітники большевицькі шматки не читають і не піпруть тому, що вона не стоїть по сторони українського пролетаріяту в Аме-

ШТУКА І НАУКА ПОМАГАЮТЬ КОЖДІЙ ГОСПОДИНІ.

Між многими винаходами і новорстями першого часу, нема нічого більше цінного і успішного для забезпечення здоровля кождої родини, як приміщене при варенню в дома способу, який витворило знанне науки.

„Чоловік є лиш тим, чим віджився". Наукові досліди сотворили підставу здоровля, продовження життя а навіть прикмети характеру і вдача підлягає впливам того, що чоловік споживає.

Пересічно в кождій хаті звертається при варенню дуже мало уваги на новітні способи варення. Невелике лише число жінок мало нагоду набути властиве образоване в новітніх методах варення. Женщини звичайно полягають на вказівках, які вони набули від своїх матерій.

Все що може образувати господиню дому і влекшити її щоденну працю при варенню, виходить не лише в її користь а є користне і для цілої родини а також і для добра нації.

Одним з найважнійших дарів, який дала наука для помочи жінок при варенню ними страв, є поява продукту Мазоля, олію до смаження, печення і салядових приправ.

На Мазолі може жінка пригадотити легко і економічно нові смачні страви і зробити звичайне принятий домашній харч, більше розкішним і смачнійшим.

В многих домах, де Мазолю вже принято, вона уважається за щось благородного. Вона удоскональює всяке варенне і надає ліпший смак їді, чим відповідає кожду члена родини.

Мазолю можна уживати до многих потреб варення і смаження. Вона є так масна як найліпше масло а ліпша як смалець при заправі. Се тому, що Мазолю можна ужити кількаразово до ріжних страв і що вона не убе природний смак страви і запаху.

Для саладових приправ Мазоля є те, чим є найліпший імпортований оливий олій і є о много дешевша, бо на ній нема звозового податку ані перевозових коштів і мит, які є наложені на імпортованих оліях.

Ми радимо нашим женщинам приглядуватися страви новітними середниками. Уживайте Мазолю а Ваша родина буде все любити здорову і смачну їду і печиво, яке дасть їм добре здоровлє. (Adv.)

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ГАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЄ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА—СЕ СИЛА. — ПИШІТЬ ПО НАЙНОВІЙШИЙ ЦІННИК КНИЖОК ДО ДРУКАРНІ „СВОБОДИ", 83 ГРЕНД СТР., ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ.

ЛИСТ ЗІ СТАРОГО КРАЮ.

(Сей лист написав один професор середної школи у Східній Галичині до свого брата в Америці. Дата листу: 31. марта 1921).

Дорогий Братчику!

Перед тижнем я дістав від Тебе листа, в котрім я знайшов 2 доляри! Щиро Тобі дякую! Нині прийшли від Тебе два листи з вирізками з Ваших українських ґазет. Доперва тепер ми не одну правду о нас довідуємося, бо нам не позволять нич такого напечатати! Мій син Ігор, технік в Празі, пише мені, що вже другий раз дістав від Тебе 5 долярів. Не знаю, як Тобі дякувати за таке добро, яким Ти, дорогий Брате, вже від двох літ нас наділяєш, з кривдою для своїх діточок.

У нас тепер розвивається страшна нужда. Оден метер жита коштує вже 12.000 марок! Я їздив тепер підчас польських свят до Улюча знову за збіжем, але нічого не привіз! Вправді закладають у нас американські кухні, де кормлять раз в день діти, але заряд цих кухонь в руках наших „пшияцюл”. Нам, Українцям, не позволили отворити американських кухонь під нашим зарядом; зробили тільки: „Польско-американьскі комітет ратункови”, а ми мусимо з кутика приглядатися покірно і чекати панської ласки та слухати панських докорів. Стращно серце болить!

Положеннє моє досить прикре і тяжке. Підчас побуту мого на Україні в минулих роках мені розкрали всі меблі, одіж і білє. Тяжко тепер прийти до чогось. Найтяжше удержати сина Ігоря на техніці в Празі, де вся наша молодіж учиться, бо в краю Поляки не допустили нашої молодежи до шкіл; жадали служби у польськім війску! Молодіж наша там страшно бідує! Учиться о голоді і холоді. Мій син Ігор ходив вже кілька разів цеглу носити, бо не стало хліба! Раз дістав там якусь запомогу з америк.-укр. комітету, але їсти все треба, а він такий, що **сам не упімнеться; волить бідувати, а просити не буде!** Технікам треба много грошей на папери рисункові, циркли, фарби і т. п., крім черевиків, сорочок і убрань, а мені тяжко всего достарчити з учительської пенсії, маючи дома крім него ще 4 дітей в школах. Длятого я звертаюся до Тебе, мій дорогий Братчику, чи не мігби Ти вистаратися в якім американсько-українськім комітеті, щоби синови мому Ігорю післали яку запомогу по кілька долярів місячно до серпня. Він гарна дитина, робить іспити, а тяжко бідує! Тепер треба йому капелюха, сорочок, калісонів, убраня, черевиків. Адреса до него така: Praha, II. Chemicky Ustav, Trojanove ulice 13, Igor Filipczak, technik.

Будь так добрий, мій дорогий, попроси там де в якім комітеті о тую допомогу для Ігоря, бо мені дуже тяжко, я тепер потребую на ґвалт полотна на калісони для трех хлопців, що ще дома є, і для себе, і жадним способом не можу з тої мізерної пенсії докупитися, а калісонів дуже потребуємо, бо так ми обдерлися, що годі дивитися на це, а латати нема що, і нема чим! От така наша доля на нашій рідній, но не своїй землі! Ждемо і ждемо лучшої долі і годі діждатися. А народ наш як мучать, годі описати! Недавно їздив я до Сянока і звідси пішов пішки до брата до Лішні. Ідучи через ліс, побачив я, як з ліса вертала компанія війска. Кождий жовнір ніс два сягові поліна до міста до касарень. На самім заді ішло около 10 до 12 жовнірів босих підчас 12 степенів морозу. Ці босі жовніри розмовляли між собою по українськи...

Так у нас... у Вас трохи інакше...

Пишеш мені, дорогий, що мігбись посилати мені Вашу американську ґазету „Свободу”. Я дуже радби її читати, но не знаю, чи має вона право вступу в наш край, чи пустять її тут. Попробуй вислати кілька нумерів, як прочитаєш. Як дійде, я Тобі напишу. Остаточно запитай редакцію, або кого знаючого, чи має Ваша „Свобода” вступ у Польщу. („Свобода” вступу до Польщі не має. — Редакція). Я раз тільки її тут видів в „Бесіді” одно число; комусь удалося десь дістати і положити на стіл. До нас не мають вступу жадні українські ґазети з Відня, ані з Праги, взагалі з заграниці — не вільно і вже! І нам трудно довідатися, що діється заграницею.

В Лішні вже так тісно жити, що страх бере чоловіка дивитися на це. Народ не хоче розходитися з тих ґір, а гори не хочуть розсунутися, щоби землі прибуло, а про парцеляцію пани і не думають, а єсли що деякі гірші куски розпарцелюють, то виключно поміж Мазурів, а наш чоловік не купить, бо „русінові нє вольно земі спшедаць”. А нотар не підпише контракту...

Прошу Тебе, не забудь поговорити в якім комітеті про мого сина; я Тобі дуже за це вдячний буду. Цілую Тебе щиро з родиною. Твій брат

Ваньо.

ДРІБНІ ОДОЛОШЕННЯ

ПОЖАР ЛІСА В ГАЛИЧИНІ.

В половині цвітня с. р. згорів в лісі побіч реклинецької границі коло Камінки Струмилової осмилітний молодник на просторі 200 морґів. Шкода виносить 200 тисяч мп. Переведене слідство не викрило причини пожежі.

УБИЙСТВО ПІДЧАС ПОДОЮ КОРОВ.

В місті Елізабет, Ню Джерзи, сталася така подія: Ґонофріо Ґвастельо та його сестрінниця Розарія Ґіґрато доїли корови в стайні Ґвастеля. В тій хвилі до стайні надбіг Андрій Данна, крикнув „Зрадник”, і впакував Ґонофріови три револьверові кулі в плечі. Діґрато кинулася поперед револьвера і впала нежива від кулі, що поцілила її в саме серце. Ґвастеля затягнувся до дому, звідки його відставлено до шпиталю. Лікарі кажуть, що він правдоподібно виздоровіє. Убийник віддався в руки поліції. Мотиву убийства ще не знають.

РУХ У ВІДДІЛАХ У. Н. СОЮЗА.

НЕСКЕҐОНІНҐ, ПА. Тов. св. Михаїла, від. 231, повідомляє, що мітінґ відбудеться о 1-шій годині попол. в неділю, 29. мая, в гали Федя Ферка під ч. 310 Катавіса стр. Проситься всіх членів явитися, бо є важні справи до полагодження. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник $1.00. — Ю. Литвинець, предс.; Р. Чолій, секр.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА”

М. ЦЕНЕВЕНКО.

ПОВОРОТ.

Було це по розпаді Австрії при кінци 1918-го року. Степан Горішний, що вже довший час був в італійському полоні — ще в Італії дізнався, що на місци Австро-Угорщини повстали нові народні держави: Чехія, Мадярщина, маленька німецька Австрія, Польща, а в Східній Галичині Західна Українська Республика. Тепер уже пустили Італійці його й товаришів. Можуть їхати, куди самі захочуть — заявили їм.

Степан їхав щасливий, врадуваний, що по стільки літах розлуки вертає до дому, до старенької матері, до вільної батьківщини, до своєї судженої Оленки. Та недалеко Галичини спрямовано чомусь поїзд на захід. прийшлося їхати на Краків. Тут уже дізнався Степан, що біля Львова йдуть завзяті бої між Українцями й Поляками. Українці мусіли перед переважаючою силою покинути Львів.

Зажурило це Степана. Та нічого не порадиш, треба їхати дальше. Мусить їхати, а чейже дістанеться якось на український бік. Там вступить до українського війска, бо треба боронити загрожену батьківщину. Він уже бився хоробро за Австрію, бо вірив, що при її помочі повстане Україна. Тож тимбільше мусить тепер стануги в ряди українського війска, бо инакше совість не давала би йому спокою. Щасливо доїхав аж до зелізничої стації Журавиця, біля Перемишля. Тут поїзд станув. Говорили, що Українці висадили залізничий міст біля Городка, тож годі дальше їхати. Польські вояки обсадили входи кождого ваґона. Один жовнір станув з рушницею з настромленим баґнетом при одному вході ваґона, другий біля другого. Нікого не випускали. Війшов офіцир з патрулею і став переглядати папері всіх подорожних без виїмки, цивільних і військових. Хто видався йому підозрілим, цього патруля передавала иншим жовнірам, а ці відводили їх кудись. Таким „підозрілим” виглядав для офіцира і Степан. Він-же військовий, а як з паперів показалося ще й греко-католик. Запровадили Степана до барака біля зелізничої стації. Тут уже повно людей. Прийшов офіцир. Казав усім уставитися в два ряди, кождий мав покласти перед себе свої річи, „рукзаки”. Все забирали — військове чи не військове.

— Kto się zgłasza do polskiego wojska, niech odejdzie na tą stronę! — викликнув офіцир.

Ніхто ані чичирк. Офіцир повторив у друге, і третє.

— Jeszcze raz pytam, kto się zgłasza do polskiego wojska dobrowolnie. Później wszystkich odprawi się do zbornego punktu — a stamtąd, po sprawdzeniu przynależności, o ile możliwe, odeśle się niektórych do ich gmin, gdzie i tak będą wzięci do wojska.

Виступило трьох вояків.

— Inni będą odprawieni do Wadowic.

Відвели всіх назад до поїзда. Небаром поїзд рушив. По дорозі люде не дуже ще сумували, бо не знали що це все значить, пощо їх везуть. Та Степан і ще його двох товаришів постановили втікати. Не хотіли нового полону, бо вони щойно вертали з італійського. Доїхали до Ряшова. Тут поїзд стояв довше. Степанови й обом його товаришам удалося вийти незамічено. Вийшли другим боком ваґонів на залізничий шлях. Тут стояв польський жовнір у службі.

— Skąd panowie idą? — питає.

Степан відповідає по польськи, що вертають саме з Одеси, а тепер хочуть іще вступити до міста. Один із них таки з самого міста Ряшова. Потім зголосяться у польській військовій команді, бо хочуть вступити до польського війска.

— Dobrze, proszę iść dalej.

Пішли. По місті порозліплювані відозви з закликами, що Поляки мусять піти за приміром хороброго польського Львова. Хай кождий добровільно стає у ряди польського війска, щоби визволити і решту „кресів” від „гайдамацького наїзду”.

— А що нам робити — питає Степан товаришів. — Як нам видістатися відси, щоби боронити наших осель?

Там же під самим Львовом старенька мати жде свого Степана! Не бачила його від самого 1914-го року. А може й вістки не мала про його, хоч він написав стільки листів; бо він за цілий час італійського полону не дістав від неї відповіди.

Один з товаришів був аж зі Сянока. Він радив:

— Переночуємо покищо тут, у Ряшові. Через ніч надумаємося, що й як нам дальше робити. Думаю, що найліпше буде, як ще завтра поїдемо до Сянока. Там розглянемося у всьому, я пораджуся з моїми. Годі нам зачинати щось таки зараз тут. Коли не обдумаємо добре, то готові ми щераз дістатися до польського табору полонених, а тоді хто зна', чи вдалосяби нам так легко відтам видістатися.

Переночували в підрядному готелі. На другий день раненько поїхали зелізницею до Сянока, через Ясло, Коросно. Сюди в західньому напрямі в поїзді подорожних війско вже не ревідувало. Доїхали щасливо до Сянока.

Степан і другий товариш замешкали у сяніцького товариша. Тут переховувалися довгий час. Переоділися вже по цивільному, та годі було вийти на місто, бо полева жандармерія ловила всіх молодих людий.

Совість гризла Степана, що сидить тут цілком бездільно, коли там потрібно його для оборони батьківщини. Вкінці вдалося йому намовити товаришів до втечі. По Йордані пустилися в дорогу всі три. Вийшли раненько; ще зовсім було темно. Перейшли зелізничий шлях. Тут у зелізничій будці спав сидячи вартовий жовнір. Перейшли щасливо. Ну, слава Богу! вони вже геть за містом. Та ще одна небезпека: мусять переходити попри польське село. Там також стоїть польське війско, а й люди непевні. Обминули село щасливо. Ну, дальше їм нічого боятися, тепер уже дорога через самі українські лемківські села. Йшли так від села до села, заночовували у Лемків. Люди всюди дуже добрі, перепроваджували їх безпечними стежинами. Нераз мусіли бродити майже по коліна в снігу; тяжко було йти такими снігами в тріскучий мороз, високими карпатськими горами.

Старий, кремезний Лемко, що їх провадив, запримітив це зараз.

— Ов, чось ви, паничі, помучились. Зараз пізнати, що ви з долів.

— А так, ми не дуже привикли до ваших верхів. Ось я з під Львова, а мій товариш аж зза Тернополя.

— Був я там раз коло Тернополя, — каже Лемко — та це дуже давно. Ще жовніром, мали ми там маневри. О, там гарне збіже родиться, пшениця. Не так, як у нас тут на верхах. Тут тільки овес, тай то низенький.

Дійшли так аж до містечка Лютовиска. Перед містечком стрінули перших українських вояків. Як врадувалися всі! Жовніри справили їх до місцевої команди. Тут Степан розповів усі свої пригоди та заявив, що зараз таки хоче вступити до українського війска.

Відїхав зараз таки на другий день до Самбора. Тут приділили його до самбірської бригади. Тут служив довший час. Аж ось надійшла хвиля української офензиви під проводом ґенерала Грекова. Пішов і Степан у поле. Наші йдуть безвпинно вперед, хоч муніції щодня меншає.

Вже відібрали Бучач, Бережани, Перемишляни.

Радується серце Степана. Йде відважно вперед, ще день, ще хвилька і там під Львовом його рідне село... а там його стара мати, його суджена Олена... Хоч обзсилений іде вперед, надія, що по стільки літах розлуки вкінці побачить своїх додає йому сили й відваги... Не зважає на свист неприятельських куль...

Що дальше з ним ділося не памятав. Опамятався щойно в польському шпитали. Тут довідався Степан, що в наступі за Перемишлянами був ранений в правий бік грудий. Тоді попався в полон. Коли виздоровів трохи, відіслали його на Домбе під Краковом, до табору полонених. Довго ще тут томився... Мучив його все більший, впертий кашіль. Лікар сказав, що це чахотка.

Аж ось прийшла довго вижидана хвиля. Степана й инших пустили домів як інвалідів. Неспокійний їхав Степан. Щоби якнайскорше вже його село. Та не був це вже той веселий, здоровий Степан, що то тому сім літ розпращався з матірю й Оленою. Каліка на тілі і на души вертав у рідне село. Рана і таборові злидні зломили хоч як сильне його тіло.

Ось уже й Львів, ось його рідне село. До села мав іще йти пішки гарний кусень дороги. Прискорив ходу, щоби чимскорше до рідної хати. Зараз за углом і їх хата. Та що це?! — нема його хати! Лише самі згарища. Догадався, що хата впала жертвою війни... Люде доповіли йому, що хату спалили польські жовніри підчас польсько-українських боїв. Мати жиє в комірному в Олійників. Подався Степан сумною ходою дальше. Ось уже й хата Олійників.

Врадувалася старенька мати своїм Степанком. Та печаливе око матері пізнало зараз, що це не той. Степан, якого тому сім літ пращала на краю села з Оленою, коли з иншими парубками виходив із села.

— Що тобі, сину? Ти щось покашлюєш? — питала мати.

— Нічого, мамо. Я здоров, от так трохи перестудився.

Не хотів зажурити матері. Хай тішиться на старі літа, що її Степан живий вийшов із цьої страшної війни. Та лице й безнастанний кашіль Степана доповідали все.

Став розповідати Степан свої пригоди. Коли оповідав про краї, в яких жив, які пройшов своїми ногами, мати цікаво й зачудовано слухала. Її-ж рідне село було для неї цілим світом! Оповідав їй про військове життя, про бої, про полон. А коли переривав оповіданнє, щоби глянути на леваду, де хлопцем щасливий жив, коли звернув сумний зір у сторону де колись стояла їх хата — говорила мати: „Степанку, оповідай дальше”.

І він оповідав про свої гіркі дні в італійському полоні, а ще тяжші в польському. Але і він мав що питатися.

— Мамо, — говорив він — розповіджте мені щераз, як тут було в селі, як це склалося з батьком.

Тоді в хаті стало тихо. Мати старалася скрити свій гіренький біль на дні души, здержати сльози, що на силу тиснулися їй до очий. Син похилив голову.

І оповідала мати тихим, дрожучим голосом про смерть батька. Батько ворав тоді на Олійниковому полі. Надійшли польські жовніри й хотіли забрати коні. Батько не хотів дати. Та вояки вперлися на свому, стали шарпатися з батьком, бо силою хотіли взяти коні. Не помогли просьби, що це не його коні, тому він не може їм дати, хай ідуть до Олійника й з ним говорять за коні. Жовніри не слухали. Взяли коні тай іще так тяжко побили батька, що він уже не міг зайти до дому. Принесли батька добрі люди до хати. Полежав іще трохи, плював кровю й помер... Перед смертю в останній ще хвилі згадував сина, за яким туга гризла його стільки літ, а якого таки не судилося йому побачити.

А потім знова Степан оповідав свої пригоди. Довго оповідав. А як скінчив, хотів іще щось спитати, та якось не мав відваги. Чому мати сама в його не спитається цього? Чому не розповість йому цього, хоч він її не питає? Стара мати зрозуміла погляд сина й мовила: „Олена”.

Степан похилив зір, наче завстиджена дитина. Мати обняла сина...

— Так, мамо, — вповів Степан — що з Оленою?

Мати розповідала: Олена тепер така нещаслива як і він. Вона вже кругла сирота. Батька її повісили Мадяре ще з початком війни, по відступі Москалів — за „державну зраду”. Ой було таких „зрадників” по наших селах нещасних... Хто їх не вішав? Вішали Австрійці, вішали Мадяре, Німці. Вішав хто захотів. Що бідній Олені було тоді робити? Як їй було дальше тут у селі жити у комірному...

Пішла до Львова у найми, найшла добру службу в якихсь українських панів. На Дмитра зачнеться саме шестий рік, як покинула рідне село. Тому три місяці був якраз лист від неї.

Минуло кілька днів. Степанови не сходили з думки минулі, щасливі хлопячі літа, як разом з Оленою працював у полі, або як у свята, в неділю бавилися з товаришами й товаришками. Минулося. Що йому тут тепер у селі робити. Пійде до міста, за Оленою, там найде собі якусь службу, прискладає гроша, а тоді верне з Оленою до села. Може й коня й віз вдасться йому купити пізнійше, відбудує хату... На старі літа мати замешкає ще в своїй хаті.

Мати відраджувала синови:

— Напишемо Олені, хай вертає до нас — радила мати.

А щож мені тут почати, чи теж маю тут у комірному жити? Щож мені тут почати без ґрейцаря? Пійду ліпше до міста, там певно найду роботу і скорше чогось дороблюся.

Розуміла мати смуток сина. І так зле і так не добре. Як-же йому працювати в місті, коли він наче тінь, ледви воліче ногами!

За кілька днів відійшов Степан до Львова. Старенька мати супровожала сина аж до роздоріжя. Вказала на горбок над ставком:

(Конець буде).